

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ**

Кафедра української мови

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор

**з науково-методичної та
навчальної роботи**

**О.Б. Жильцов
2020 р.**

РОБОЧА ПРОГРАМА БЛОКУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЛІНГВІСТИКИ:

«Соціолінгвістика»

для студентів V курсу

спеціальності 035 Філологія

освітнього рівня другого (магістерського)

спеціалізації 035.01 Українська мова та література

освітньої програми 035.01.01 Українська мова і література

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 0376/20
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)
« » 20 р.

Київ 2020

Розробник:

Доценко О.Л., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови, доцент

Викладачі:

Доценко О.Л., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови, доцент

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри української мови
Протокол від “___” _____ 2019 р. № ___

Завідувач кафедри (С.О. Караман)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником проектної групи)
Українська мова та література
_____. _____. 2019 р.

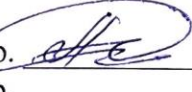
Гарант освітньої програми (керівник проектної групи) (О.О. Бровко)

Робочу програму перевірено

_____. _____. 2019 р.

Заступник директора Інституту філології (Л.І. Заяць)

Пролонговано:

на 2020/2021 н.р. (Караман) «02» 03 2020р., протокол № 2
на 2021/2022 н.р. _____, «___» _____ 2021р., протокол № ____
на 2022/2023 н.р. _____, «___» _____ 2022р., протокол № ____
на 2023/2024 н.р. _____, «___» _____ 2023р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання			
	денна		заочна	
Вид дисципліни	обов'язкова			
Мова викладання навчання та оцінювання	українська			
Загальний обсяг кредитів / годин	2 / 60			
Курс	V			
Семестр	IX			
Кількість змістових модулів з розподілом:	2			
Обсяг кредитів	2			
Обсяг годин, в тому числі:	60			
Аудиторні	16			
Модульний контроль	4			
Семестровий контроль				
Самостійна робота	40			
Форма семестрового контролю	залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – комплексне вивчення специфіки функціонування мови в суспільстві, мовної політики та мовної ситуації, впливу соціальних факторів на структуру мови.

Завдання дисципліни:

Сприяти формуванню програмних загальних та фахових компетентностей засобами іноземної мови, визначених відповідними освітніми програмами, зокрема:

- 1) вільне володіння українською й іноземною мовами як засобом ділового спілкування;
- 2) здатність удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень;
- 3) спроможність цінувати і поважати інші культури та національності;
- 4) здатність використовувати інформаційні й комунікаційні технології для професійного росту;
- 5) здатність демонструвати знання сучасної наукової парадигми в галузі літературознавства і мовознавства, динаміки її розвитку, методологічні принципи, методичні прийоми літературознавчого і лінгвістичного дослідження;
- 6) здатність демонструвати поглиблені знання в обраній галузі філології;
- 7) здатність до самостійного поповнення, критичного аналізу і застосування теоретичних і практичних знань у сфері філології та інших гуманітарних наук для власних наукових досліджень;
- 8) здатність самостійно досліджувати сучасні літературознавчі і мовознавчі проблеми в синхронічному і діяхронічному аспектах
- 9) здатність до створення, редагування, реферування і систематизації текстів усіх типів; здійснення експертизи текстів;
- 10) здатність до трансформації різних типів текстів (зміни стилю, жанру, цільового призначення тексту)

- 11) готовність до планування і здійснення публічних виступів із застосуванням навичок ораторського мистецтва

3. Результати навчання за дисципліною

Знання та розуміння

- Виявляти глибокі знання і розуміння мовознавчих та літературознавчих дисциплін у синхронії та діяхронії; аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрямки і школи в лінгвістиці та літературознавстві; характеризувати теоретичні та практичні аспекти конкретної філологічної галузі.

Застосування знань та розуміння

- Бути здатними до всіх видів робіт з різними типами текстів (письмових, усних і віртуальних, включаючи гіпертексти і текстові розуміння елементи мультимедійних об'єктів): створення й інтерпретація (аналіз мовної і літературної інформації), трансформації (коректури, редагування, коментування, систематизування, узагальнення, реферування й анотування), поширення (здійснення в різноманітних комунікативних ситуаціях усної та письмової комунікації, як міжособистісної, так і масової, в тому числі міжкультурної та міжнаціональної) різних типів текстів; проведення лінгвістичної експертизи усного та писемного мовлення; обговорення й аналізу творів сучасної та класичної літератури з погляду ідейно-естетичного змісту, композиційних та індивідуально-стильових особливостей; вирізняти загальносвітове, європейське і специфічно національне в розвитку літератури.
- Бути здатними ставити і вирішувати на основі наявних даних прикладні завдання, пов'язані з використанням мови та літератури в процесах освіти, комунікації та управління.
- Уміти працювати з науковою літературою, визначати суть і характер нерозв'язаних наукових проблем; узагальнювати і класифікувати емпіричний матеріал; вирішувати завдання пошукового і проблемного характеру тощо.
- Дотримуватися професійної етики й основних засад академічної доброчесності.
- Забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівні викладання української мови і літератури у повному обсязі освітньої програми відповідної спеціальності; логічно будувати педагогічний процес у освітніх закладах різного рівня.

Формування суджень

- Здатність об'єктивно оцінювати наукову інформацію; вільно обирати шляхи наукового пошуку; професійно застосовувати наукові знання в освітній діяльності.

Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт						
		Аудиторна:				Модульний контроль	Самостійна	
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні			
Модуль 1. Теоретичні засади соціолінгвістики								
1. Предмет і значення курсу «Соціолінгвістика». Методи соціолінгвістичних досліджень. Історія соціолінгвістики.	14	2	2					10
2. Мова і соціальні групи.	14	2	2					10
Модульний контроль	2						2	
Разом	30	4	4				2	20
Модуль 2. Мовна ситуація та мовна політика								
3. Мовна ситуація.	14	2	2					10
4. Мова і держава. Мовна політика.	14	2	2					10
Модульний контроль	2						2	
Разом	30	4	4				2	20
Усього	60	8	8				4	40

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади соціолінгвістики

Тема 1. Предмет і значення курсу «Соціолінгвістика». Методи соціолінгвістичних досліджень. Історія соціолінгвістики

Предмет і значення соціолінгвістичних досліджень. Предметна сфера соціолінгвістики. Коло проблем соціолінгвістики. Функціонування мови в суспільстві. Мовна ситуація. Вплив соціальних чинників на структуру мови.

Напрями соціолінгвістичних досліджень. Теоретична соціолінгвістика. Експериментальна соціолінгвістика. Прикладна соціолінгвістика.

Методи соціолінгвістичних досліджень. Анкетування з використанням питальників. Інтерв'ювання. Спостереження. Соціолінгвістичний експеримент. Соціолінгвістичний аналіз текстів. Кореляційний аналіз.

Історія соціолінгвістики

Тема 2. Мова і соціальні групи

Мовні та соціальні норми. Поняття мовної норми. Правильність з позиції мовного знака. Узус і норма. Кодифікація мовних норм. Кореляція формування мовних і соціальних норм. Інтегральні критерії нормативного мовного варіанта. Мовна норма як явище соціальне, системне і психофізіологічне.

Літературна мова, її основні характеристики та функціональні стилі.

Соціальна і функціональна диференціація мови і суспільства

Соціальна диференціація мови у зв'язку з соціальним розшаруванням суспільства. Проблема ізоморфізму соціальних і мовних структур. Територіальні та соціальні діалекти. Просторіччя. Характеристика різновидів мови за функціями, домінант, сферам вживання, мовних засобів вираження, соціальній базі носіїв ідіома, жанровим розмаїттям. Гендерлект, феміністська лінгвістика. Еколінгвістика.

Ситуативно-стилістична варіативність мови. Регістр. Форми існування мови, їх взаємодія та взаємовплив. Мовні портрети соціальних груп.

Змістовий модуль 2. Мовна ситуація та мовна політика

Тема 3. Мовна ситуація

Кодифікація мовної норми. Мовні стандарти.

Поняття мовної ситуації.

Ендогlossenі характеристики мовної ситуації. Соціальна диференціація мови.

Екзогlossenі характеристики мовної ситуації.

Мовна ситуація в Україні.

Тема 4. Мовна політика

Поняття мовної політики. Основні засади мовної політики. Законодавче регулювання функціонування мов. Офіційний статус мов.

Мовна політика в Україні: синхронічний аспект.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Семестр 1		Семестр 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	4	4	-	-
Відвідування семінарських занять	1	4	4	-	-
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	4	40	-	-
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20	-	-
Виконання модульної роботи	25	2	50	-	-
Разом		-	118	-	-
Максимальна кількість балів: 118					
Розрахунок коефіцієнта: $118/100=1,18$					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота студентів передбачає планове виконання ними наступних завдань: написання доповіді на певну тему; створення тематичного проекту; письмова творча робота на певну тему; проведення презентації творчого проекту одноосібно чи в співавторстві.

Завдання для самостійної роботи Змістовий модуль 1. Теоретичні засади соціолінгвістики

Тема 1. Предмет і значення курсу «Соціолінгвістика». Методи соціолінгвістичних досліджень. Історія соціолінгвістики (10 год.).

Проведення навчального соціолінгвістичного дослідження на одну із запропонованих тем, дотримуючись вимог інструкції:

1. Визначте групу інформантів для проведення дослідження (10-15 осіб).
2. Сформулюйте гіпотезу на основі обраної теми и групи інформантів.
3. Для тем 1, 2, 3, 7 доберіть мовний матеріал.
4. Визначте метод (методи) дослідження.
5. Розробіть інструментарій (анкета, тест тощо).
6. Оформіть отримані результати в статистичній таблиці.
7. Зробити висновки на підставі отриманих даних.
8. Підтвердити або спростувати сформульовану на початковому етапі дослідження гіпотезу.
9. Підготувати звіт щодо проведеної роботи (по пунктах 1-8). Зібраний матеріал надати в додатку до звіту.

Тематика соціолінгвістичного дослідження:

1. Функціонування фразеологізмів у мові молоді.
2. Функції інвективної лексики в мові студентів.

3. Ставлення до політкоректних засобів мови.
4. Невикористання частини етикетних формул сучасними носіями мови.
5. Особливості функціонування жаргонізмів у мові студентів.
6. Наявність / відсутність групових шаблонів в студентському середовищі.
7. Функціонування просторіччя в мові студентів.
8. Мовні засоби, характерні для конкретної "сімейної мови".
9. Функціонування типово "чоловічих" і типово "жіночих" засобів мови.

Тема 2. Мова і соціальні групи (10 год.).

Схарактеризуйте мовні процеси, що відбуваються під впливом соціальних факторів. Чи можете ви розподілити їх на універсальні, тобто які мають місце практично у всіх або більшості мовних спільнотах, і специфічні, властиві тільки певним мовним ситуаціям в певних мовних спільнотах. Відповідь слід представити у графічному вигляді.

Змістовий модуль 2. Мовна ситуація та мовна політика

Тема 3. Мовна ситуація (10 год.).

Проведіть навчальне соціолінгвістичне дослідження мовної ситуації в невеликому мовленнєвому колективі (навчальній групі, інституті, класі, школі тощо), дотримуючись вимог інструкції:

1. Визначте групу інформантів для проведення дослідження.
2. Сформулюйте гіпотезу на основі обраної теми і групи інформантів.
3. Для тем 1, 2, 3, 7 доберіть мовний матеріал.
4. Визначте метод (методи) дослідження.
5. Розробіть інструментарій (анкета, тест тощо).
6. Оформіть отримані результати в статистичній таблиці.
7. Зробити висновки на підставі отриманих даних.
8. Підтвердити або спростувати сформульовану на початковому етапі дослідження гіпотезу.
9. Підготувати звіт щодо проведеної роботи (по пунктах 1-8). Зібраний матеріал надати в додатку до звіту.

Тема 4. Мовна політика (10 год.).

Проаналізуйте чинники, актуальні для формування мовної політики держави. Визначте, як вони реалізуються в Україні.

1. Нормативність і стилістична диференціація літературної мови.
2. Взірцевість мови друкованих та електронних ЗМІ, державних документів, парламентських виступів, виступів провідних політичних діячів.
3. Підвищення мовної культури в середній та вищій школі.
4. Систематична й планомірна пропаганда лінгвістичних знань у пресі, по радіо, на телебаченні.
5. Урахування проблем багатомовності, державної й офіційної мови, урахування мовних прав представників етнічних меншин.
6. Створення громадських і державних організацій, покликаних контролювати й корегувати стан мовної політики.

Критерії оцінювання самостійної роботи:

Суть підготовки студентами самостійного творчого завдання передбачає перевірку володіння відповідною термінологією, методикою соціолінгвістичного дослідження.

Карта самостійної роботи студента

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
I семестр			
Модуль 1	Твір, усна відповідь	5*2	I-IV
Модуль 2	Твір, усна відповідь	5*2	V-VIII
Разом		20 балів	

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма проведення: письмова

Максимальна кількість балів: 25 балів

Критерії оцінювання: модульна контрольна робота включає 5 завдань, правильне виконання яких оцінюється у 5 балів.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Форма проведення: залік

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Соціолінгвістика» оцінюються за модульно-реінтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

6.5 Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична карта

Разом: 60 год., лекції – 8 год., семінарські заняття – 8 год., самостійна робота – 40 год., модульний контроль – 4 год.

Тиждень	I-II	III-IV	V-VI	VII-VIII
Модулі	Змістовий модуль I		Змістовий модуль II	
Назва модуля	Теоретичні засади соціолінгвістики		Мовна ситуація та мовна політика	
Кількість балів за модуль	59 балів		59 балів	
Лекції	Лекція 1 (2год.)	Лекція 2 (2.год.)	Лекція 3 (2 год.)	Лекція 4 (2 год.)
Теми лекцій	Предмет і значення курсу «Соціолінгвістика». Методи соціолінгвістичних досліджень. Історія соціолінгвістики. (1 б.)	Мова і соціальні групи (1 б.)	Мовна ситуація (1 б.)	Мова і держава. Мовна політика (1 б.)
Теми семінарських занять	Предмет і значення курсу «Соціолінгвістика». Методи соціолінгвістичних досліджень. Історія соціолінгвістики. (11 б.)	Мова і соціальні групи (11 б.)	Мовна ситуація (11 б.)	Мова і держава. Мовна політика (11 б.)
Самостійна робота	5*2=10 балів		5*2=10 балів	
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)		Модульна контрольна робота 2 (25 балів)	
Підсумковий контроль	Залік			

8. Рекомендовані джерела

Основна

1. Масенко Л. Т. Нариси з соціолінгвістики. – К. : Вид. дім «Києво – Могиллянська академія», 2010.
2. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і язиком. – К. : Видавничий дім «Києво – Могиллянська академія», 2011.

Додаткова

1. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія. – К.: Стилос, 2004.
2. Демченко Т., Філіпчук І. Українська мова – правові проблеми // Право України. – 1996. – № 7. – С. 47 – 50.
3. Доценко О.Л. Історія мови українського справочинства. – К.: НАВСУ, 2005.
4. Доценко О.Л. Правове регулювання статусу української мови (діахронічний аспект) // Українознавство. – 2006. – № 1. – С. 153 – 161.
5. Залізняк Г., Масенко Л. Мовна ситуація Києва: день сьогоднішній та прийдешній. – К., 2001.
6. Костицький М.В. Світоглядні та правові проблеми використання української мови як офіційної // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи. – К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006. – С. 5 – 15.
7. Максакова Р.М. Проблеми законодавчої регламентації порядку застосування державної мови в Україні // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи: Тези доп. II Міжвузівської науково-практ. конф. – К.: КНУВС, 2006. – С. 29 – 33.
8. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура фахової мови: Навч. посіб. — К.: ВЦ «Академія», 2007.
9. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. — К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. — 398 с.
10. Погрібний А. Ще раз про "двуязычие" та світовий досвід мовного облаштування // Матеріали конференцій “Державність української мови і мовний досвід світу”. – Ел. ресурс: <<http://www.vesna.org.ua/txt/konf/derzh2000/08.html>>.
11. Прадід Ю.Ф. У царині лінгвістики і права. – Сімферополь: Еліньо, 2006.
12. Прадід Ю.Ф. Вступ до юридичної лінгвістики. – Сімферополь: Доля, 2002.
13. Собур С.В. Кримінальне арго: лінгвістичний та юридичний аспекти // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи: Тези доп. II Міжвузівської науково-практ. конф. – К.: КНУВС, 2006. – С. 102 – 106.
14. Усенко І.Б. Європейська хартія № 148 в Україні: політичне протистояння та труднощі перекладу // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи. – К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006. – С. 15 – 19.